

SAJUNGOS VYRIAUSIASIS
ĮGALIOTINIS UŽSIENIO
REIKALAMS IR
SAUGUMO POLITIKAI

Briuselis, 2020 11 25
JOIN(2020) 17 final

BENDRAS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI
TREČIASIS ES LYČIŲ LYGYBĖS VEIKSMŲ PLANAS. VYKDANT ES IŠORĖS
VEIKSMUS ĮGYVENDINAMA PLATAUS UŽMOJO LYČIŲ LYGYBĖS IR
MOTERŲ ĮGALĖJIMO DARBOTVARKĖ

{SWD(2020) 284 final}

TREČIASIS ES LYČIŲ LYGYBĖS VEIKSMŲ PLANAS. VYKDANT ES IŠORĖS VEIKSMUS ĮGYVENDINAMA PLATAUS UŽMOJO LYČIŲ LYGYBĖS IR MOTERŲ ĮGALĖJIMO DARBOTVARKĖ

Lyčių¹ lygybė yra viena iš pagrindinių ES vertybių² ir visuotinai pripažinta žmogaus teisė, taip pat – būtina sąlyga gerovei, ekonomikos augimui, klestėjimui, geram valdymui, taikai ir saugumui užtikrinti. Visi žmonės, kad ir kokie skirtingi būtų, turėtų turėti galimybę gyventi taip, kaip nori, socialiai ir ekonomiškai klestėti, dalyvauti ir imtis iniciatyvos kaip lygūs.

ES yra viena iš lyčių lygybės skatinimo lyderių pasaulyje, nes lyčių lygybė yra vienas pagrindinių jos išorės veiksnių ir bendros užsienio ir saugumo politikos politinių tikslų, kuriuo siekiama spartinti pažangą įgyvendinant pasaulinius tikslus, įskaitant darnaus vystymosi tikslus (DVT), kurie yra Darbotvarkės iki 2030 m. pagrindas. ES vadovaujasi trijų veiklos krypčių metodu, kurį taikant derinamas lyčių aspekto integravimas, tiksliniai veiksmai ir politinis dialogas.

Su lyčių lygybe susiję iššūkiai yra tokie pat įvairūs kaip ir aplinkybės, kuriomis jie kyla, todėl reikia reaguoti į konkrečias aplinkybes. Tačiau pasaulyje nėra nė vienos šalies, kurios pažanga yra pakankama, kad iki 2030 m. pasiektų lyčių lygybę ir suteiktų daugiau galių visoms moterims ir mergaitėms. 2020 m. sukanka 25 metai, kai priimta Pekino deklaracija ir veiksnių platforma³, ir 20 metų, kai priimta JT Saugumo Tarybos rezoliucija 1325 dėl moterų, taikos ir saugumo⁴. Tam tikra pažanga padaryta, tačiau įvairiose srityse tebėra giliai išsiskynę nelygybė, be kita ko, susijusi su galimybe naudotis pagrindinėmis sveikatos priežiūros paslaugomis, gauti išsilavinimą ir darbą, taip pat su visame pasaulyje plačiai paplitusiu smurtu dėl lyties.

Daug kur moterų ir mergaičių teisės ginčijamos ir dažnai paminamos. Nestabilumas, pažeidžiamumas, konfliktai, klimato kaita, aplinkos būklės blogėjimas, migracija, priverstinis gyventojų perkėlimas, o pastaruoju metu dar ir COVID-19 pandemija – visa tai svarbūs veiksniai, didinantys nelygybę ir keliantys grėsmę tam, kas buvo pasiekta sunkiu darbu. Pilietinės visuomenės organizacijos, įskaitant moterų teisių organizacijas, susiduria su besitraukiančia pilietine, bendruomenine ir demokratine erdve.

Tačiau iššūkiai suteikia ir galimybių. Moterys ir mergaitės vis dažniau dalyvauja kuriant permainas visame pasaulyje, naujų kartų atstovai aktyviai veikia pasauliniuose ir vietos lygmens judėjimuose už ekologišką ir teisingą pertvarką, lygias visų teises, demokratiją ir taiką bei įtraukia visuomenę. Tai rodo, kad teigiamos permainos yra galimos. Atsigavimas po COVID-19 turi tapti galimybe kovoti su struktūrine nelygybe ir kurti įtraukusnę visuomenę.

Remiantis 2020–2025 m. ES lyčių lygybės strategija, kurioje raginama sukurti lyčių lygybę užtikrinančią Europą, šiame naujajame 2021–2025 m. ES lyčių lygybės veiksnių plane, kuris papildė 2020–2025 m. LGBTIQ lygybės strategiją, raginama užtikrinti lyčių lygybę

¹ Lytis – tai socialiai suformuoti vaidmenys, elgsena, veikla ir požymiai, kuriuos atitinkama visuomenė laiko tinkamais moterims ir vyrams.

² Europos Sąjungos sutarties 2 straipsnis, 3 straipsnio 3 dalis ir 21 straipsnis, Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 8 straipsnis ir ES pagrindinių teisių chartijos 21 ir 23 straipsniai.

³ https://www.un.org/en/events/pastevents/pdfs/Beijing_Declaration_and_Platform_for_Action.pdf

⁴ <https://www.unwomen.org/en/docs/2000/10/un-security-council-resolution-1325>

pasaulyje. Šis veikslių planas padės padidinti ES indėlį, kad 5-asis DVT⁵ būtų pasiektas visose ES vidaus ir išorės politikos srityse ir įgyvendinant **Darbotvarkę iki 2030 m.**

Remiantis ES paramos lyčių lygybei vertinimu⁶ ir konsultacijomis su suinteresuotaisiais subjektais⁷, Trečiajame lyčių lygybės veikslių plane (LLVP III) numatyta **Europos Sąjungai** skirta **politikos struktūra**, kad ES galėtų aktyviau dalyvauti susijusioje veikloje; dėmesys sutelktas į **penkis ramsčius**:

- (1) siekti, kad efektyvesni ES įsipareigojimai užtikrinant lyčių lygybę **politikos ir programavimo veikloje** taptų ES išorės veikslių **kompleksiniu prioritetu**. Europos Komisija ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai dar kartą patvirtino, kad iki 2025 m. **siekti šio tikslo padės 85 proc. visų naujų išorės veikslių**⁸. Tam reikalingas tolesnis lyčių aspekto integravimas į visas išorės politikos sritis ir sektorius, taip pat **transformatyvus**⁹, teisėmis grindžiamas ir tarpusavio sąsajų paisymu paremtas¹⁰ **požiūris į lytį**;
- (2) kartu su ES valstybėmis narėmis skatinti strateginį ES įsipareigojimą **daugiašaliu, regionų ir šalių lygmenimis** ir bendromis pastangomis **spartinti LLVP III įgyvendinimą kiekvienoje šalyje partnerėje ir regione**, glaudžiai bendradarbiaujant su vyriausybėmis partnerėmis, pilietine visuomene, privačiuoju sektoriumi ir kitais suinteresuotaisiais subjektais. Tam prireiks geresnio koordinavimo, bendradarbiavimo ir skaidrumo;
- (3) **sutelkti dėmesį į pagrindines įsipareigojimų sritis**: laisvės nuo bet kokio smurto dėl lyties užtikrinimo; lytinės ir reprodukcinės sveikatos skatinimo bei teisių gynimo; ekonominių ir socialinių teisių stiprinimo ir mergaičių bei moterų įgalėjimo; vienodo dalyvavimo ir lyderystės užtikrinimo; moterų, taikos ir saugumo darbotvarkės įgyvendinimo, iššūkių priėmimo ir pasinaudojimo galimybėmis, kurias teikia perėjimas prie žaliosios ekonomikos ir skaitmeninė pertvarka;
- (4) **rodyti pavyzdį** sukuriant ¹¹ **lyčių pusiausvyrą užtikrinantį lyčių klausimų konstruktyvų vadovavimą aukščiausiais ES politiniais ir valdymo lygmenimis**. Tam reikia užtikrinti vadovybės paramą, investuoti į žinias, pasirūpinti ištekliais ir sutelkti veiksmus su ES valstybėmis narėmis;
- (5) teikti ataskaitas ir pranešti rezultatus, įdiegiant **kiekybinę, kokybinę ir įtraukią stebėsenos sistemą**, kad būtų galima padidinti **viešąją atskaitomybę, užtikrinti skaidrumą ir galimybę gauti informaciją**, taip pat plačiau skleisti ES informaciją apie jos visame pasaulyje atliekamo darbo **poveikį**.

⁵ <https://sdgs.un.org/goals/goal5>

⁶ *Evaluation on 'EU support to gender equality and women's and girls' empowerment (2010-2018)*, https://ec.europa.eu/neighbourhood-enlargement/tenders/monitoring-and-evaluation_en

⁷ https://ec.europa.eu/international-partnerships/topics/empowering-women-and-girls_en

⁸ Tikslai bus suderinti su Reglamentu dėl kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės, kai jis bus priimtas.

⁹ Požiūris į lytį yra transformatyvus, kai juo siekiama pakeisti lyčių galios santykį, kad įvyktų teigiamų pokyčių paradigmoje (-ose), kuri (-ios) lemia diskriminavimą ir nelygybę.

¹⁰ Požiūris yra paremtas tarpusavio sąsajų paisymu, kai jis grindžiamas įvairių individo ypatumų ir tapatybių pripažinimu, kad būtų galima analizuoti, kokios yra lyčių aspektų sąsajos su kitomis asmeninėmis savybėmis, ir į jas atsižvelgti.

¹¹ Lyčių klausimų atveikus – siekiantis padidinti atskaitomybę ir sparčiau įgyvendinti įsipareigojimus užtikrinti lyčių lygybę, remiantis teisėmis grindžiamu požiūriu tarptautiniu, nacionaliniu ir bendruomenės lygmenimis.

1. Veiksmingesni ES įsipareigojimai lyčių lygybės srityje

1.1. Pagrindinių lyčių nelygybės priežasčių šalinimas. Trys svarbiausi principai

Siekiant šalinti pagrindines lyčių nelygybės priežastis ir dėti pastangas kovojant su daugybe stereotipų ir šališkumu, vis dar vyraujančių daugelyje sričių, ES veiksmai turėtų būti grindžiami trimis principais:

- **laikytis transformatyvaus požiūrio į lytį.** Tai reiškia, kad reikia nagrinėti, kvestionuoti ir keisti nelanksčias lyčių normas ir galios disbalansą, dėl kurių moterys ir mergaitės atsiduria nepalankioje padėtyje ir kurie lemia diskriminaciją visose visuomenės amžiaus grupėse, pradedant nuo ankstyvos vaikystės. Tai reiškia, kad ES turėtų skatinti socialinių nuostatų kaitą, be kita ko, **aktyviai įtraukdama vyrus bei berniukus ir dėmesį sutelkdama į jaunimą, kaip į permainų varomąją jėgą.** Siekiant dirbti taip, kad būtų atsižvelgiama į aplinkybes, svarbu užmegzti stiprią **partnerystę** ir dialogą su **vietos subjektais, pilietine visuomene ir vietos bendruomenėmis**, taip pat remti moterų organizacijas;
- **nagrinėti lyties aspekto tarpusavio sąsajas su kitomis diskriminacijos formomis**¹². Taip pat reikėtų sutelkti dėmesį į nepalankiausioje padėtyje esančias moteris, pavyzdžiui, čiabuvių tautų moteris, ir moteris, priklausančias rasinėms, etninėms ar religinėms mažumoms, perkeltasias moteris, migrantės, sunkioje ekonominėje ir socialinėje padėtyje esančias moteris, kaimo ir pakrančių vietovėse gyvenančias ir neįgalias moteris, nes jos patiria daugialypę diskriminaciją. Reikėtų apsvarstyti konkrečius iššūkius, kylančius mergaitėms ir vyresnio amžiaus moterims. Neįgalios moterys, kurioms apsauga taip pat teikiama pagal Jungtinių Tautų neįgaliųjų teisių konvenciją¹³, yra ypač nepalankioje padėtyje. Neįgaliųjų moterų teisės turėtų būti būsimos strategijos dėl neįgaliųjų teisių pagrindas ateinančiais metais (2021–2030). Atitinkamai į LGBTIQ asmenų teisių gynimą yra sutelkta **ES LGBTIQ lygybės strategija**¹⁴, kuri turi būti susieta su LLVP III. Visi tarpusavyje susiję aspektai yra vienodai svarbūs;
- **laikytis žmogaus teisėmis grindžiamo požiūrio**, pagal kurį visų veiksmų pagrindas – nediskriminavimo ir kovos su nelygybe principai¹⁵. Tai, be kita ko, pagalba visiems žmonėms naudotis savo žmogaus teisėmis, dalyvauti priimant su jais susijusius sprendimus ir **siekti teisių gynimo**, kai jų teisės yra pažeistos.

ES turėtų ir toliau smerkti moterų ir mergaičių teisių pažeidimus ir tvirtai remti pilietinę visuomenę, taip pat moteris ir vyrus, dirbančius lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo labui, įskaitant **žmogaus teises ginančias moteris**.

¹² SESV 10 straipsnyje teigiama, kad „nustatydamas ir įgyvendindamas savo politikos kryptis ir veiksmus, Sąjunga siekia kovoti su bet kokia diskriminacija dėl lyties, rasinės arba etninės kilmės, religijos ar įsitikinimų, negalios, amžiaus arba seksualinės orientacijos“.

¹³ Žr. JT neįgaliųjų teisių konvenciją, kurią jau ratifikavo 182 šalys

(<https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRPD/Pages/ConventionRightsPersonsWithDisabilities.aspx>); 6 straipsnis. Neįgalios moterys.

¹⁴ COM(2020) 698 *final*.

¹⁵ https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/combating-discrimination/racism-and-xenophobia/eu-anti-racism-action-plan-2020-2025_en

ES turėtų remti religinių subjektų telkimą kovai už lyčių lygybę pagal iniciatyvos „**Tikėjimas už teises**“¹⁶ principus.

Europos Komisija sustiprins ir atnaujins metodiką, kurioje lyčių lygybė įtraukta į teisėmis grindžiamą ir tarpusavio sąsajų paisymu paremtą požiūrį ir kuri pateikta jos *priemonių rinkinyje* „*Teisėmis grindžiamas požiūris, apimantis visas žmogaus teises ES vystomojo bendradarbiavimo srityje*“¹⁷..

1.2. Lyčių aspekto integravimo skatinimas visose ES išorės veiksmų srityse

Lyčių aspekto integravimas tebėra pagrindinė priemonė lyčių lygybei pasiekti. Jo paskirtis – užtikrinti, kad visa politika ir programos visiems duotų kuo daugiau naudos, ir padėti užkirsti kelią nelygybės įsitvirtinimui¹⁸. Europos Komisija ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai yra įsipareigoję užtikrinti, kad lyčių aspektas būtų integruotas į visą politiką ir veiksmus ir kad už tai **atsako visi**, be kita ko, ES institucijose. Valstybės narės raginamos prisijungti prie šių pastangų.

5-asis DVT yra vienas iš trijų mažiausiai finansuojamų darnaus vystymosi tikslų. ES įsipareigojo užtikrinti, kad iki 2025 m. bent **85 proc. visų naujų išorės veiksmų**¹⁹ reikšmingas arba pagrindinis tikslas būtų lyčių lygybė ir moterų bei mergaičių įgalėjimas²⁰.

Remiantis pažanga, padaryta įgyvendinant 2015–2020 m. ES lyčių lygybės veiksmų planą, ši dalis nuolat didėjo nuo maždaug 58 proc. 2016 m. iki 65 proc. 2019 m. Dabar ES yra pasiryžusi iki 2025 m. pasiekti 85 proc. tikslą.

Todėl rengiant visas išorės ES finansuojamas programas bus taikomi **trys būtiniausi standartai**:

1. atlikti ir naudoti atnaujintą **lyčių analizę**, kad ja būtų galima grįsti sprendimus dėl būsimų veiksmų, ir integruoti ją į visus atitinkamus dialogus, politikos sritis, strategijas, programas ir operacijas²¹;
2. atliekant stebėseną ir vertinimą taikyti **į lytį atžvalgius ir pagal lytį suskirstytus rodiklius bei statistiką**²²;
3. remiantis lyčių analizės rezultatais pateikti **svarias priežastis**, kad būtų pagrįstas bet koks veiksmas, kuris, kaip manoma, **neprisideda prie lyčių lygybės**.

Europos Komisija ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai skatins veiksmus, kurių pagrindinis tikslas būtų lyčių lygybės užtikrinimas ir galimybė

¹⁶ <https://www.ohchr.org/EN/Issues/FreedomReligion/Pages/FaithForRights.aspx>

¹⁷ <http://register.consilium.europa.eu/doc/srv?l=EN&f=ST%209489%202014%20INIT>

¹⁸ „Tuo siekiama teisingai ir lyčių požiūriu neutraliai perskirstyti galią, įtaką ir išteklius, kovoti su nelygybe, skatinti teisingumą ir atverti naujų galimybių.“, Lyčių lygybės strategija, p. 15.

¹⁹ „Lyčių lygybė ir moterų įgalėjimas. Mergaičių ir moterų gyvenimo keitimas plėtojant ES išorės santykius 2016–2020 m.“ (Bendras Komisijos tarnybų darbinis dokumentas (2015)182 *final*); Tarybos išvados 13201/15, 2015 10 26.

²⁰ Trečiajame ES lyčių lygybės veiksmų plane taikoma Paramos vystymosi komiteto (DAC) lyčių lygybės vertinimo sistema. **Reikšmingas** (*pažymėta 1*) reiškia, kad lyčių lygybė yra svarbus tikslas, bet ne pagrindinė priežastis imtis veiksmų, o **pagrindinis** (*pažymėta 2*) reiškia, kad lyčių lygybė yra pagrindinis tikslas. Humanitarinės pagalbos srityje Komisija taiko savo humanitarinę lyties ir amžiaus priemonę (https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/gender_age_marker_toolkit.pdf).

²¹ Lyčių aspekto analizė turėtų įkvėpti ir sudaryti sąlygas parengti šalies įgyvendinimo planą, žr. 2 skirsnį.

²² Žr. prie LLVP III pridėdamą bendrą Komisijos tarnybų darbinį dokumentą (2020)284.

paskatinti esmines permainas. **Kiekvienoje šalyje bus remiamas bent vienas veiksmas, kurio pagrindinis tikslas – lyčių lygybė²³.**

Be to, Europos Komisija per viešųjų finansų valdymo rėmimo programas sustiprins paramą **biudžeto sudarymui atsižvelgiant į lyčių aspektą**. Taip bus užtikrinta, kad į naujas viešųjų išlaidų ir finansinės atskaitomybės vertinimo ataskaitas bus įtrauktas modulis dėl atsižvelgimo į lyčių aspektą.

Remiantis **ES išorės investicijų plano (IIP)** praktika, Kaimynystės, vystomojo ir tarptautinio bendradarbiavimo priemonės įgyvendinimas bus grindžiama integruotu požiūriu – bus derinama parama privačioms investicijoms šalyse partnerėse ir investicinės aplinkos gerinimo veiksmai. Įgyvendinant IIP bus šalinamos moterų įgalėjimo kliūtys, o lyčių aspekto integravimas bus taikomas ES derinimo operacijų fondams ir garantijoms.

ES turėtų ir toliau skatinti lyčių lygybę savo **prekybos politikoje**. Į naujus prekybos susitarimus turėtų būti įtrauktos **griežtos nuostatos dėl lyčių lygybės**, įskaitant **atitiktą atitinkamoms TDO ir JT konvencijoms**.²⁴ Atitikties šioms konvencijoms turėtų būti reikalaujama ir pagal **Naujos bendrųjų muitų tarifų lengvatų sistemos reglamentą**, kuris įsigalios 2024 m. Be to, ES ir toliau į visus su prekyba susijusius *ex ante* poveikio vertinimus, tvarumo poveikio vertinimus ir politikos peržiūras įtrauks **specialią lyčių analizę**.

Atsižvelgiant į svarbų moterų vaidmenį žuvininkystės produktų tiekimo grandinėje, įskaitant akvakultūrą, šios srities projektams jau naudojama parama sektoriams pagal tausios žvejybos partnerystės susitarimus (TŽPS).²⁵

Moterys ir mergaitės sudaro maždaug pusę tarptautinių migrantų, todėl kilmės, tranzito ir paskirties šalyse turi būti pripažintas jų indėlis į ekonominius ir socialinius pokyčius ir jų konkretūs poreikiai. ES turėtų užtikrinti, kad moterų ir mergaičių žmogaus teisės būtų visapusiškai užtikrinamos taikant **lyčių klausimu atveikią migracijos politiką**, programas ir teisės aktus ir kad būtų sustiprintas lyčių klausimu atveikus migracijos valdymas pasauliniu, regionų ir nacionaliniu lygmenimis. ES pasimokys iš įgytos patirties, įskaitant darbą valdant ES skubiosios pagalbos Afrikai patikos fondą (EUTF).

Teikiant ES humanitarinę pagalbą ir toliau reikėtų atsižvelgti į lyčių bei amžiaus aspektus ir siekti į juos atitinkamai reaguoti, atsižvelgiant į visų asmenų konkrečius poreikius, pažeidžiamumą ir gebėjimus. Siekti šio tikslo padės Komisijos naudojama humanitarinė **lyties ir amžiaus priemonė²⁶** ir tiksliniai veiksmai.

Įgyvendinant LLVP III bus prisidedama prie **humanitarinės pagalbos, vystymosi ir taikos trejopos sąsajos** užtikrinimo; taip pat primygtinai skatinamas atitinkamų subjektų bendradarbiavimas.

Moksliniai tyrimai ir inovacijos yra labai svarbūs skatinant lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą. Programa „**Europos horizontas**“ padės bendromis pastangomis spręsti pasaulinius

²³ Atsižvelgiant į EBPO politikos rodiklio G2 rezultata. Žr. 21 išnašą.

²⁴ TDO Konvencija Nr. 100 dėl vienodo atlyginimo vyrams ir moterims už lygiavertį darbą, TDO Konvencija Nr. 111 dėl diskriminacijos darbo ir profesinės veiklos srityje, JT Konvencija dėl visų formų diskriminacijos panaikinimo moterims (CEDAW).

²⁵ Pasaulio banko duomenimis, 47 proc. iš 120 mln. žmonių visame pasaulyje dirba išgaunamosios žvejybos ir susijusios veiklos srityse, pvz., perdirbimo ar pardavimo, yra moterys, o akvakultūros pramonėje šis skaičius siekia 70 proc.

²⁶ https://ec.europa.eu/echo/files/policies/sectoral/gender_age_marker_toolkit.pdf

uždavinius. Siekiant šio tikslo bus užtikrinamas programoje numatytas tarptautinis bendradarbiavimas, remiamos lyčių studijos ir lyčių aspektų tarpsektoriniai moksliniai tyrimai, moterų galimybė gauti mokslinių tyrimų finansavimą ir siekti mokslinės karjeros ir lyčių aspektu grindžiamo požiūrio įtraukimas į mokslinių tyrimų turinį.

2. Strateginio ES įsipareigojimo skatinimas šalies, regionų ir daugiašaliu lygmenimis

Įgyvendinant LLVP III turėtų būti siekiama koordinuoto, strateginio ir nuoseklaus ES dalyvavimo daugiašaliu, regionų ir šalių lygmenimis.

2.1. Bendras darbas šalies lygmeniu

Remiantis patikimu **šalies lyčių lygybės padėties profiliu**²⁷, ES delegacijos, bendros saugumo ir gynybos politikos (BSGP) operacijų ir misijų dalyviai bendradarbiaudami su ES valstybių narių diplomatinėmis atstovybėmis turėtų parengti „**šalies lygmenų įgyvendinimo planą**“, kuriame būtų nustatyti politikos prioritetai ir numatyti veiksmai bei pagrindiniai tikslai, atrinkti iš teminių politikos sričių, kurios išdėstytos šio bendro komunikato 3 skyriuje²⁸.

ES turėtų dirbti **užtikrindama partnerystę** su nacionaliniais lyčių lygybės tinklais ir ministerijomis. Kai tik įmanoma, ES remis atitinkamas nacionalines ir sektorių lyčių lygybės strategijas, nes tai svarbu ilgalaikiam ES veiksmų tvarumui užtikrinti. ES turėtų palaikyti nuolatinį dialogą dėl LLVP III įgyvendinimo ir bendradarbiauti su daugeliu įvairių subjektų, pavyzdžiui, su **vietos valdžios institucijomis ir pilietinės visuomenės organizacijomis, moterų teisių aktyvistais, žmogaus teisių gynėjais, jaunimu, religinėmis ir religinio pobūdžio organizacijomis.**

Į šalims skirtas gaires dėl ES bendradarbiavimo su pilietine visuomene bus įtrauktas lyčių aspektu grindžiamas požiūris ir užtikrintas prasmingas moterų ir mergaičių organizacijų bei visuomeninių organizacijų dalyvavimas.

ES turėtų siekti glaudaus veiklos koordinavimo su **tarptautinių organizacijų** (visų pirma JT sistemos) atstovybėmis konkrečiose šalyse. Taip pat ES turėtų bendradarbiauti su **privačiuoju sektoriumi**, kad paskatintų lyčių lygybę ir verslo bei žmogaus teisių standartus.

2.2. ES bendradarbiavimo išplėtimas daugiašaliu ir regionų lygmenimis

Siekdama stiprinti bendradarbiavimą, dialogą ir partnerystę su regioniniais suinteresuotaisiais subjektais, ES turėtų remti tarptautinių ir regioninių organizacijų taikomas lyčių lygybės strategijas ir užtikrinti, kad lyčių aspektu grindžiamas požiūris būtų integruotas į visas jos regionines programas.

Stiprinant sąsajas tarp regioninio ir šalies lygmenų pasiekta teigiamų ES regioninio bendradarbiavimo rezultatų **pietinėse kaimyninėse šalyse**, pavyzdžiui, sustiprinta ES partnerystė su **Europos Taryba (ET)** dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos bei kovos su juo, laikantis ET konvencijos dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje

²⁷ Per programavimo procesą bus parengtas atnaujintas šalies lyčių lygybės padėties profilis ir bus atlikta lyčių analizė pagal sektorius, kad būtų galima lyčių aspektu grindžiamą požiūrį įtraukti į visą programavimą ir kiekvieną prioritetinę sritį. Jei įmanoma, šis darbas turėtų būti atliekamas kartu su ES valstybėmis narėmis. Nestabiliuose ir konfliktų paveiktose vietovėse tai turėtų tapti neatsiejama rizikos, pažeidžiamumo ir konfliktų analizės dalimi.

²⁸ Parengti šiuos planus turėtų padėti pridedamas Komisijos tarnybų darbinis dokumentas „Tikslai ir rodikliai rengiantis įgyvendinti LLVP III“, SWD(2020) 284.

prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencijos) standartų bei tikslų, ir suteikta parama **Viduržemio jūros sąjungai** kovojant už moterų žmogaus teises. Ši veikla turėtų būti tęsiama.

Stojimo į ES procesas paspartino teises reformas, skatinančias lyčių lygybę šalyse kandidatėse ir potencialiose šalyse kandidatėse. Tikimasi, kad šios šalys palaipsniui derins savo teises aktus su ES lyčių lygybės *acquis* ir turės institucinę sistemą jų vykdymui užtikrinti.

Be to, ES turėtų remti šias iniciatyvas: **Pietryčių Azijos valstybių asociacijos (ASEAN) Moterų ir vaikų teisių propagavimo ir apsaugos komisiją, Ramiojo vandenyno valstybių vadovų Lyčių lygybės deklaraciją ir Montevidėjaus strategiją** Lotynų Amerikoje.

Dalyvaudama **Afrikos ir ES partnerystės** veikloje ES turėtų remti Afrikos Sąjungos tikslines iniciatyvas, pavyzdžiui, Lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo strategiją (2018–2028)²⁹ ir Naujojo Afrikos moterų finansinės ir ekonominės įtraukties dešimtmečio (2020–2030) iniciatyvą³⁰. Taip pat ji turėtų pasisakyti už Maputo protokolo ir Afrikos žmogaus ir tautų teisių chartijos protokolo dėl moterų teisių Afrikoje ratifikavimą ir įgyvendinimą³¹.

Integruodama lyčių lygybę į visas Afrikos ir ES partnerystės darbo kryptis, ES taip pat turėtų sustiprinti moterų kaip teisių turėtojų, taikdaryų ir sprendimus dėl taikos ir saugumo, demokratijos ir teisinės valstybės priimančių asmenų vaidmenį, taip pat remti jų teisę kreiptis į teismą ir gauti pagrindines paslaugas. Parama Afrikos žemyno laisvosios prekybos erdvei (AfCFTA) turėtų būti naudinga moterims. Platesniame miestų plėtros kontekste moterų verslo ir dalyvavimo galimybės bus skatinamos ES ir Afrikos miestams bendradarbiaujant pagal 100 pažangių miestų iššūkio iniciatyvą³².

Regioniniais veiksmais ES turėtų spręsti tarpvalstybinių aspektų turinčius su lyčių lygybe susijusius iššūkius, pavyzdžiui, klimato kaitos, migracijos, priverstinio gyventojų perkėlimo, taip pat prekybos žmonėmis ir saugumo. Afrikos šalyse bus įgyvendinta nauja **karinio personalo pajėgumų stiprinimo remiant saugumą** ir vystymąsi (CBSD)³³ programa, kuri apims moterų, taikos ir saugumo (MTS) darbotvarkę.

Europos Komisija ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai kiekviename regione remis **transformatyvius veiksmus lyčių lygybei užtikrinti**, grindžiamus regionine lyčių lygybės analize, kai tinkama. Pavyzdžiui, Užsachario Afrikoje parama turėtų būti teikiama daugiašalės partnerystės iniciatyvoms, susiejant pastangas spręsti įvairius moterims aktualius klausimus, tokius kaip lytinė ir reprodukcinė sveikata bei teisės, švietimas, mityba, galimybė gauti finansavimą ir verslo galimybes.

2.3. Stipresnė ES lyderystė daugiašaliu lygmeniu

ES turėtų daugiašaliu lygmeniu stiprinti savo **lyderystę** lyčių lygybės, moterų ir mergaičių teisių bei įgalėjimo srityse ir tarptautiniuose forumuose prisidėti prie pažangos įgyvendinant šią darbotvarkę. Remdamasi savo **įgaliojimais ir telkiamąja galia**, ES turėtų būti pasirengusi

²⁹ [https://au.int/sites/default/files/documents/36195-doc-](https://au.int/sites/default/files/documents/36195-doc-au_strategy_for_gender_equality_womens_empowerment_2018-2028_report.pdf)

[au_strategy_for_gender_equality_womens_empowerment_2018-2028_report.pdf](https://au.int/sites/default/files/documents/36195-doc-au_strategy_for_gender_equality_womens_empowerment_2018-2028_report.pdf)

³⁰ <https://au.int/en/pressreleases/20200214/promising-projections-new-decade-african-womens-financial-and-economic>

³¹ Tai apima moterų lyties organų žalojimo, priverstinės santuokos ir mergaičių iki 18 metų santuokos teisinį draudimą, visų formų smurto dėl lyties prieš moteris panaikinimą viešajame ir privačiame gyvenime ir paauglių mergaičių teisinę apsaugą nuo prievartos ir seksualinio priekabiavimo.

³² <https://www.intelligentcitieschallenge.eu/>

³³ Komisijos įgyvendinimo sprendimas C(2020) 5215 *final*, Briuselis, 2020 7 30.

inicijuoti, remti ir bendrai remti rezoliucijas bei deklaracijas dėl lyčių lygybės ir nuosekliai skatinti į visas rezoliucijas ir deklaracijas įtraukti formuluotes, kuriose atsižvelgiama į lyčių aspektą. Labai svarbu kurti ir stiprinti partnerystės iniciatyvas bei aljansus siekiant atnaujinti esamus tarptautinius įsipareigojimus lyčių lygybės, moterų teisių ir įgalėjimo srityse. Tai ypač akivaizdu kovojant su pasauliniais iššūkiais, pavyzdžiui, su COVID-19. **Daugiašalėms ES delegacijoms tenka ypatinga atsakomybė** skatinti politines iniciatyvas, savo veiklą koordinuojant su ES valstybių narių diplomatinėmis institucijomis vietoje ir su šalimis partnerėmis.

Vykdydama savo daugiašalius įsipareigojimus, ES aktyviai dalyvauja JT sistemoje ir bendradarbiauja su JT institucijomis bei specializuotomis lyčių lygybės agentūromis. ES turėtų ir toliau aktyviai ginti moterų teises Žmogaus teisių taryboje, užtikrindama visapusišką dalyvavimą įvairiuose posėdžiuose. Europos Komisija kartu su kai kuriomis ES valstybėmis narėmis dalyvauja **Kartų lygybės forume**³⁴ – pasauliniame sambūryje už lyčių lygybę, kurį, bendradarbiaudama su pilietine visuomene, privačiuoju sektoriumi ir tarptautinėmis organizacijomis, sušaukė organizacija „JT Moterys“ kartu su Meksikos ir Prancūzijos vyriausybėmis. Europos Komisija kartu su kitais subjektais vadovauja **Kartų lygybės veiksmų koalicijai kovai su smurtu dėl lyties**.

ES turėtų ir toliau glaudžiai bendradarbiauti su pasauline humanitarine iniciatyva **„Raginimas imtis veiksmų siekiant apsaugoti nuo smurto dėl lyties ekstremaliųjų situacijų atveju ir naujos jos gairės“**³⁵ ir ją skatinti.

Siekdama užtikrinti pažangą tokiose srityse kaip MTS darbotvarkė, moterų įgalėjimas ir lyčių lygybė, taip pat ir darbo rinkoje, ES turėtų ir toliau dalyvauti **G 7 ir G 20 forumuose**. ES ir kitos G 20 narės aktyviai siekia **Brisbano tikslo** (kurį 2014 m. priėmė G 20) – iki 2025 m. 25 proc. sumažinti vyrų ir moterų dalyvavimo darbo rinkoje nelygybę.

Europos Komisija ir toliau aktyviai veiks **EBPO DAC lyčių lygybės tinkle**³⁶, kurio tikslas – tobulinti politiką ir praktiką, kad būtų galima sustiprinti lyčių lygybę plėtros programose ir užtikrinti mergaičių bei moterų teises, prisidedant prie Darnaus vystymosi darbotvarkės iki 2030 m.

3. Kurti lygių lyčių pasaulį, dėmesį sutelkiant į pagrindinės bendradarbiavimo temines sritis

LLVP III tikslas – paspartinti lyčių lygybės ir moterų bei mergaičių įgalėjimo pažangą nustatant **tikslus ir veiksmus šešiose pagrindinėse politikos teminėse srityse**. Jame remiamasi ankstesniais LLVP ir atsižvelgiama į naujus iššūkius bei galimybes, užtikrinant vidaus ir išorės politikos nuoseklumą. Konkretūs kiekvienos bendradarbiavimo srities tikslai ir rodikliai nustatyti Komisijos tarnybų darbiniam dokumente „Tikslai ir rodikliai rengiantis įgyvendinti LLVP III“.

³⁴ <https://forum.generationequality.org/>

³⁵ <https://www.calltoactiongbv.com>. Informaciją apie ES pasaulinį pirmininkavimą iniciatyvai „Raginimas imtis veiksmų“ 2017–2018 m. rasite adresu https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/booklet_eu_leadership_c2a.pdf.

³⁶ *GenderNet* <http://www.oecd.org/dac/gender-development/about-gendernet.htm>

3.1. Laisvės nuo bet kokio smurto dėl lyties užtikrinimas

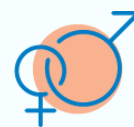
Kiekvienas žmogus turi teisę savo gyvenime nepatirti jokio smurto. Tačiau tai toli gražu neatitinka tikrovės – kiekvienoje šalyje moterys ir mergaitės patiria įvairų smurtą dėl lyties arba smurtą, kuris nukreiptas prieš moterį dėl to, kad ji yra moteris, arba kurį patiria neproporcingai daug moterų³⁷. Tai – viena labiausia paplitusių žmogaus teisių pažeidimo formų, apie kurias dažnai nepranešama³⁸. Neįgalios, mažumoms priklausančios, migrantės, LGBTIQ moterys ir mergaitės – tai vienos iš tų grupių, kurioms kyla ypač didelė rizika³⁹.

35 proc. moterų yra patyrusios smurtą dėl lyties. Kai kuriose šalyse smurtą dėl lyties patyrusių moterų dalis sudaro net **70 proc.**

Kasmet daugiau kaip **4 mln.** mergaičių gresia lyties organų žalojimas

Kai kuriose šalyse **40 proc.** mergaičių išteka iki 18 metų, o **12 proc.** – iki 15 metų

Smurtas dėl lyties, išsiskiriantis įvairių kultūrų ir socialinių sluoksnių **žalingose socialinėse normose ir stereotipuose**, veikia visas bendruomenes ir daro labai didelę žalą nukentėjusiesiems, jų šeimoms, visuomenei ir ekonomikai. COVID-19 pandemija labai paveikė padėtį, daugelyje pasaulio šalių žymiai padaugėjo moterų žudymo dėl lyties ir smurto dėl lyties, įskaitant smurtą šeimoje, atvejų.⁴⁰

Tikėtina, kad dėl COVID-19 krizės 2020–2030 m. bus sudaryta dar **13 mln.** vaikų santuokų, kurios nebūtų įvykusios, jei ne pandemija

ES visame pasaulyje finansavo daug įvairių iniciatyvų ir programų, skirtų panaikinti visų formų smurtą dėl lyties, įskaitant vaikų, ankstyvas ir priverstines santuokas, moterų lyties organų žalojimą, nėštumo nutraukimą dėl nepageidaujamos kūdikio lyties (pirmenybė teikiama sūnams) ir t. t. Ypač pabrėžiamos sunkios su konfliktais susijusio seksualinio smurto pasekmės, nes tai yra nusikaltimas žmoniškumui ir karo nusikaltimas, paprastai

³⁷ Stambulo konvencijos 3 straipsnio d punktas.

³⁸ Duomenys: WHO, „Global and regional estimates of violence against women: prevalence and health effects of intimate partner violence and non-partner sexual violence“, 2013; UNICEF, „What is Female Genital Mutilation?“, 2019. Pateikiama adresu <https://www.unicef.org/stories/what-you-need-know-about-female-genital-mutilation>; UNFPA, *Child Marriage Overview*, pateikiama adresu <https://www.unfpa.org/child-marriage>.

³⁹ Mažas ir vidutines pajamas gaunančiose šalyse tikimybė neįgalioms moterims patirti savo partnerio smurtą yra 2–4 kartus didesnė (<https://www.unwomen.org/en/what-we-do/ending-violence-against-women/facts-and-figures#notes>).

⁴⁰ <https://unstats.un.org/sdgs/report/2020/The-Sustainable-Development-Goals-Report-2020.pdf>; UNFPA Interim Technical Note, „Impact of the COVID-19 Pandemic on Family Planning and Ending Gender-based Violence, Female Genital Mutilation and Child Marriage“, 27 April 2020.

įvykdomas prieš bet kokio amžiaus moteris, taip pat prieš vyrus ir berniukus, siekiant nubausti, engti ir (arba) sunaikinti ištisas bendruomenes ar gyventojus⁴¹.

ES ir JT iniciatyva „Spotlight“⁴², pradėta ES skyrus pirminį 500 mln. EUR įnašą, yra precedento neturinti pasaulinė programa, pagal kurią investuojama į visų formų smurto prieš moteris ir mergaites prevenciją ir paramą jam panaikinti. Joje daugiausia dėmesio skiriama teisės aktų ir politikos tobulinimui, institucinių gebėjimų stiprinimui, pagrindinių paslaugų teikimo kokybei, duomenų valdymui ir moterų judėjimo įgalėjimui, taip pat kovai su žalingomis socialinėmis normomis ir stereotipais. Veiksmai bus grindžiami patirtimi, įgyta taikant iniciatyvos „Spotlight“ ir panašių programų **transformatyvų požiūrį į lytį**⁴³.

Humanitarinės krizės, konfliktai, gaivalinės nelaimės ir pandemijos padidina seksualinio smurto ir smurto dėl lyties pavojų. Tokiam smurtui turi būti užkertamas kelias ir su juo kovojama nuo pat pradžių. Svarbiausias išlieka į nukentėjusius asmenis orientuotas požiūris, kurį taikant atsižvelgiama į tarpusavyje susijusių formų diskriminaciją.

ES humanitarinė pagalba apima veiksmus, kuriais siekiama užkirsti kelią seksualiniam smurtui ir smurtui dėl lyties ir į jį reaguoti pagal ES apsaugos ir sveikatos programą⁴⁴.

ES veiksmai turėtų padėti:

- didinti apsaugą, remiant teisės aktus, kuriais visų formų smurtas dėl lyties laikomas nusikaltimu, ir stiprinti teisėsaugos institucijų pajėgumus, atsižvelgiant į tarptautines teises ir politikos sistemas⁴⁵;
- skatinti prevenciją, kovojant su žalingomis lyčių normomis, dirbant su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, kad būtų užtikrintas į aukas orientuotas požiūris ir priemonės nusikaltimų vykdytojų pakartotiniam nusikalstamumui panaikinti, taip pat įtraukiant vyrus ir berniukus, tradicinius ir religinius lyderius;
- plėsti nusikaltėlių, įskaitant tuos, kurie užsiima prekyba žmonėmis, baudžiamąjį persekiojimą, stiprinant teisėsaugos institucijų į aukas orientuotą požiūrį;
- stiprinti nukentėjusių asmenų apsaugą remiant galimybę naudotis gyvybiškai svarbiomis socialinėmis ir teisingumo tarnybomis nestabilioje konflikto aplinkoje ir (arba) po konflikto arba kai nukentėję asmenys patiria sąveikinę diskriminaciją;
- remti nukentėjusiųjų nuo smurto dėl lyties ir prekybos žmonėmis aukų galimybes naudotis psichologinės ir socialinės paramos tarnybomis ir dalyvavimą ekonominiame ir socialiniame gyvenime ;
- vykdyti saugius ir kokybiškus humanitarinius veiksmus, kuriais remiama parengtis kovai su seksualiniu smurtu ir smurtu dėl lyties, tokio smurto prevencija ir atsakas į jį, taip pat veiklą pagal iniciatyvą „Ragininimas imtis veiksmų“;
- stiprinti moterų teisių organizacijų ir socialinių judėjimų, taip pat pilietinės visuomenės organizacijų (PVO), užsiimančių smurto dėl lyties ir su konfliktais susijusio seksualinio smurto sąveikos problemomis.

⁴¹ ES remia Nadios Murad Sinjar veiksmų fondą ir Pasaulinį fondą, skirtą su konfliktais susijusių seksualinį smurtą patyrusiems asmenims (Mukwege ir Murad fondą).

⁴² <https://spotlightinitiative.org/>

⁴³ Iniciatyvos „Spotlight“ laikotarpio vidurio vertinimo rezultatai bus pateikti 2021 m. pradžioje.

⁴⁴ 2018 ir 2019 m. ES skyrė daugiau kaip 62 mln. EUR.

⁴⁵ Europos Tarybos konvencija dėl smurto prieš moteris ir smurto šeimoje prevencijos ir kovos su juo (Stambulo konvencija) yra tarptautinių standartų etalonas šioje srityje. Šią konvenciją pasirašė visos ES valstybės narės, o 21 ją jau ratifikavo. Užbaigti ES prisijungimą prie konvencijos, kurią ES pasirašė 2017 m., – vienas svarbiausių Komisijos prioritetų.

3.2. Lytinės ir reprodukcinės sveikatos skatinimas bei teisių gynimas

Lytinė ir reprodukcinė sveikata bei teisės yra labai svarbios moterų ir mergaičių apsisprendimo teisei. ES ir toliau vykdys įsipareigojimus remti ir saugoti visas žmogaus teises ir galimybes jomis naudotis, stengsis visapusiškai ir veiksmingai įgyvendinti Pekino veiksmų platformos, Tarptautinės konferencijos gyventojų ir vystymosi klausimais veiksmų programos ir jų peržiūros konferencijų rezultatus, taip pat toliau vykdys šioje srityje priimtus įsipareigojimus užtikrinti lytinę ir reprodukcinę sveikatą bei teises.

Kiekvienas asmuo turi teisę visiškai kontroliuoti savo seksualumą ir lytinę bei reprodukcinę sveikatą ir laisvai bei atsakingai be diskriminacijos, prievartos ir smurto priimti sprendimus su tuo susijusiais klausimais, sveikai gyventi ir dalyvauti ekonominiame, socialiniame ir politiniame gyvenime. Būtina užtikrinti galimybę gauti kokybišką ir įperkama išsamią informaciją apie lytinę ir reprodukcinę sveikatą, taip pat švietimo, įskaitant išsamų lytinį švietimą, ir sveikatos priežiūros paslaugas⁴⁶.

2017 m. būdamos nėščios bei gimdydamos ir po nėštumo bei gimdymo mirė **295 000** moterų. 94 proc. mirčių įvyko mažų išteklių sąlygomis. Pagrindinė 15-19 m. paauglių mergaičių mirties priežastis pasaulyje yra nėštumas ir komplikacijos gimdymo metu

Žalingos lyčių normos ir stereotipai, kurie įtvirtinami nustatant teises kliūtis arba pasireiškia bendruomenės spaudimu, priekabiavimu ir prievarta, užkerta kelią šeimos planavimui, o priešiška reakcija į lyčių lygybę kelia grėsmę sunkiai iškovotai pažangai ir galiojančių teisės aktų taikymui.

ES veiksmai turėtų padėti:

- kurti palankią teisinę, politinę ir visuomeninę aplinką, kurioje saugoma moterų ir mergaičių lytinė ir reprodukcinė sveikata bei teisės ir didinamos galimybės naudotis lytinės ir reprodukcinės sveikatos paslaugomis ir informacija, įskaitant ŽIV ir AIDS prevencijos ir gydymo srityje;
- panaikinti žalingą praktiką, tokią kaip moterų lyties organų žalojimas, vaikų, ankstyvos ir priverstinės santuokos ir nėštumo nutraukimas dėl nepageidaujamos kūdikio lyties, ir remti atitinkamas šalių, regionines ir pasaulines iniciatyvas⁴⁷;
- plėtoti humanitarinės pagalbos vietose teikiamas paslaugas, įskaitant akušerinę priežiūrą, būtiniausių pradinių paslaugų teikimą⁴⁸, ŽIV/AIDS prevenciją, reprodukcinės, motinos ir naujagimių sveikatos priežiūrą, šeimos planavimą, konkrečių mitybos poreikių ir pažeidžiamumo problemų sprendimą.

3.3. Ekonominių ir socialinių teisių stiprinimas ir mergaičių bei moterų įgalėjimas

Visos moterys ir vyrai turėtų turėti lygias galimybes, vienodą galimybę įsidarbinti, dirbti deramą darbą, gauti vienodą užmokestį už vienodą darbą, kad galėtų būti

⁴⁶ Žr. Europos konsensumą dėl vystymosi (https://ec.europa.eu/international-partnerships/system/files/european-consensus-on-development-final-20170626_en.pdf).

⁴⁷ Tarp šių iniciatyvų – Jungtinių Tautų gyventojų fondo koordinuojama pasaulinė programa, kuria siekiama spręsti problemą, susijusią su tuo, kad gimdant pirmenybė teikiama sūnums, Jungtinių Tautų gyventojų fondo ir UNICEF pasaulinė programa, kuria siekiama panaikinti moterų lyties organų žalojimą, Jungtinių Tautų gyventojų fondo ir UNICEF pasaulinė programa, kuria siekiama panaikinti vaikų, ankstyvas ir priverstines santuokas, taip pat ES ir JT iniciatyva „Spotlight“.

⁴⁸ <https://www.unfpa.org/resources/what-minimum-initial-service-package>

ekonomiškai nepriklausomi. Be to, moterys ir vyrai turėtų vienodai dalytis priežiūros pareigomis ir turėti galimybę naudotis tinkama socialine apsauga, viešosiomis paslaugomis ir finansinėmis bei verslo galimybėmis.

Moteryms ir mergaitėms taip pat reikia sudaryti tinkamas sąlygas, pavyzdžiui, galimybę naudotis saugiu, įperkamu ir prieinamu viešuoju transportu ir kitomis judumo galimybėmis tiek kaimo, tiek miesto vietovėse.

Moterų ekonominis įgalėjimas yra labai svarbus skurdui mažinti ir įtraukiam bei tvariam ekonomikos augimui pasiekti pagal Darbotvarkę iki 2030 m.⁴⁹

Iš vertinimų matyti, kad lyčių lygybės skatinimas gali padėti pasaulio BVP iki 2025 m. padidinti apie **11–21 trln. EUR**

Ekonominis įgalėjimas

Pažanga mažinant pasaulinį vyrų ir moterų galimybių darbo rinkoje skirtumą sulėtėjo⁵⁰. Dėl vyrų ir moterų darbo užmokesčio ir **pajamų skirtumo**⁵¹ moterys atsiduria dar nepalankesnėje padėtyje⁵². Taisyklėmis ir praktika, susijusiomis su **turto nuosavybe, galimybe gauti banko kreditą, paveldėjimo teisėmis ir galimybe gauti tapatybės dokumentus**, moterys dažnai diskriminuojamos, o jų galimybės gauti išteklių ir finansavimą ribojamos⁵³. Šiomis aplinkybėmis taip pat svarbu remti moterų migrančių ekonominį įgalėjimą ES. Į ES integracijos ir įtraukties veiksmų planą įtraukti veiksmai, kuriais remiamas moterų ekonominis įgalėjimas.

2020 m. darbo rinkoje yra mažiau nei **50 proc.** moterų, palyginti su **76 proc.** vyrų, tad pasaulio mastu skirtumas tarp vyrų ir moterų yra 27 procentiniai punktai

Pasaulio mastu moterims iš viso tenka **76,2 proc.** nemokamos priežiūros ir darbo namų ūkyje valandų; todėl jų galimybes švietimo ir darbo rinkos srityse yra mažesnės

COVID-19 pandemijos padariniai daro poveikį moterims, nes jų neproporcingai daug yra sektoriuose, kuriuos neigiamai paveikė krizė, mažų garantijų ir neoficialiame darbe⁵⁴, taip pat tarp priežiūros specialistų (be kita ko, švietimo, socialinio darbo ir sveikatos sektoriuose, taip pat tarp namų ūkio darbuotojų)⁵⁵. Be to, joms dar tenka vis didesnė nepamokamo priežiūros

⁴⁹ „McKinsey Global Institute“ ataskaita *The Power Of Parity: How Advancing Women’s Equality Can Add \$12 Trillion To Global Growth*, 2015.

⁵⁰ 2020 m. Pasaulio ekonomikos forumo Pasaulinė ataskaita dėl lyčių ir ataskaita „Pasaulio moterys 2020 m.“ (JT ekonominės ir socialinės statistikos departamentas).

⁵¹ *Ibidem*. Bonnet, Florence, Joann Vanek and Martha Chen. 2019. *Women and Men in the Informal Economy – A Statistical Brief*. Manchester, UK: WIEGO.

⁵² Bonnet, Florence, Joann Vanek and Martha Chen. 2019. *Women and Men in the Informal Economy – A Statistical Brief*. Manchester, UK: WIEGO.

⁵³ World Bank, *Women, Business and the Law*, 2020.

⁵⁴ https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/documents/briefingnote/wcms_755910.pdf

⁵⁵ *Care work and care jobs for the future of decent work*, International Labor Office – Geneva: ILO 2018.

darbo našta⁵⁶. Todėl akivaizdu, kad būtina neatidėliojant priimti nediskriminacines ir įtraukias socialinės apsaugos sistemas, užtikrinti oficialų darbą, išplėsti darbo teises ir teises neformaliems ir mažų garantijų darbuotojams ir ypatingą dėmesį skirti priežiūros darbuotojų darbo sąlygų gerinimui ir darbo užmokesčiui.

ES veiksmai turėtų padėti:

- skatinti deramą darbą, vienodą darbo užmokestį bei darbuotojų teises ir moterų perėjimą prie oficialios ekonomikos, be kita ko, mažinant darbo rinkos susiskaidymą, skatinant moterų lyderystę ir stiprinant jų derybinę galią priimant ekonominius ir namų ūkio sprendimus ir socialiniame dialoge (sektoriuose, kuriuose daugiausia dirba moterys, įskaitant darbo namų ūkyje, taip pat netradiciniuose sektoriuose);
- kurti palankią aplinką moterų ekonominei veiklai ir galimybei naudotis našiais ištekliais bei ekosisteminėmis paslaugomis, įskaitant galimybę moterims vykdyti su žeme⁵⁷, jūromis ir vandenynais susijusią veiklą, perlaidomis, technologijomis, finansais, taip pat galimybę gauti tapatybės dokumentus ir judumo kontrolę, įskaitant galimybę naudotis saugiu ir prieinamu transportu;;
- remti visuotinės socialinės apsaugos sistemas ir pripažinti, mažinti ir perskirstyti neapmokamą priežiūrą bei darbą namų ūkyje, suteikiant daugiau paramos biudžeto sudarymui atsižvelgiant į lyčių aspektą;
- kvestionuoti lyčių normas namų ūkyje ir darbo rinkoje, pripažįstant vyrų ir berniukų atsakomybę ir kuriant teisėkūros pokyčius, pavyzdžiui, įvedant apmokamas tėvystės atostogas;
- remti moterų verslumą ir moterų vadovaujamą verslą (įskaitant socialinį verslumą) ir jų galimybes gauti finansavimą, numatant novatoriškas investicijų programas per IIP⁵⁸ ir sprendžiant nesugebėjimo įtraukti moteris į rinką ir skatinant kurti MVĮ. Papildomi tiksliniai veiksmai apims verslo plėtros paslaugas ir paramą užimtumui, įskaitant moterims ekonomikos atsigavimo aplinkybėmis ir priverstinio perkėlimo sąlygomis;
- remti migrantės ir joms suteikti galių, kad jos perlaidomis, įgūdžiais ir žiniomis prisidėtų prie kilmės, tranzito ir paskirties šalių tvaraus vystymosi;
- skatinti lyčių lygybę pasitelkiant prekybos politiką (įskaitant ES veiklą Pasaulinėje prekybos organizacijoje ir darbą įgyvendinant iniciatyvą „Pagalba prekybai“) ir užtikrinant, kad būtų patikimai naudojami prekybos iniciatyvų bei politikos peržiūrų tvarumo poveikio vertinimai.

Lyčių lygybės skatinimas švietimo srityje

Pažanga visame pasaulyje užtikrinant lyčių lygybę pradinėse ir vidurinėse mokyklose dar nepakankama, kad būtų panaikinti **mergaičių ir berniukų mokyklos lankymo ir mokymosi skirtumai**⁵⁹.

⁵⁶ https://ec.europa.eu/info/news/impact-sex-and-gender-current-covid-19-pandemic-2020-may-28_en; <https://www.mckinsey.com/featured-insights/future-of-work/covid-19-and-gender-equality-counteracting-the-regressive-effects>

⁵⁷ Skatinant galimybę moterims naudotis žemės ištekliais, privačiojo sektoriaus lėšas iš tvaraus ūkininkavimo ir žemės valdymo srities galima nukreipti į tvarias moterų valdomas vertės grandines.

⁵⁸ Pavyzdžiui, FMO banko administruojama programa „NASIRA Guarantee“ ir Moterų finansinės įtraukties priemonės derinimas su Moterų pasaulio banku.

⁵⁹ Education for All Global Monitoring Report (June 2015), *Policy Paper 21: Humanitarian Aid For Education: Why It Matters and Why More Is Needed*, p. 3 <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002335/233557E.pdf>; UNICEF (2017) *Education Uprooted: For every migrant, refugee and displaced child, education*

Iš 740 mln. neraštingų
suaugusiųjų pasaulyje **2**
iš 3 yra moterys

2016 m. **335 mln.** mergaičių
pradinę ir vidurinę mokyklą lankė
nesiprausiusios vandeniu su muilu

Tik maždaug **30 proc.** aukštųjų
mokyklų studentų renkasi gamtos
mokslų, technologijų, inžinerijos ir
matematikos studijas

Mergaičių galimybes mokytis riboja **pažangos stoka užtikrinant jų lytinę ir reprodukcinę sveikatą bei teises, nesaugi mokymosi aplinka ir tinkamų sanitarijos priemonių trūkumas**⁶⁰. 2016 m. JT vertinimas parodė, kad 246 mln. vaikų visame pasaulyje patiria smurtą dėl lyties, nuo kurio ypač nukenčia nepalankioje padėtyje esančios mergaitės ir vaikai.⁶¹ Vaikų, ankstyvos ir priverstinės santuokos ir ankstyvas nėštumas neigiamai veikia mergaičių vidurinės mokyklos baigimo rodiklius (jie 36,9 proc. prastesni nei berniukų), o tai kenkia jų galimybėms užsidirbti ir sprendimų priėmimo galioms⁶². Kiekvienai papildomi pradinėje mokykloje mergaičių praleisti metai vėliau lemia 10–20 proc. didesnę atlyginimą⁶³. Dėl galimybių lankyti mokyklą nebuvimo skirtumas dar didesnis nei galimoms mergaitėms. Lyčių stereotipai varžo mergaičių galimybes siekti karjeros mokslo ir inžinerijos srityse ir neskatina berniukų ieškoti darbo priežiūros sektoriuje. Be to, tokie stereotipai užkerta kelią moterims siekti vadovaujamųjų pareigų, taip pat ir švietimo sektoriuje, nepaisant to, kad dauguma mokytojų yra moterys.

Krizės aplinkybėmis, taip pat ir per pasaulinę **COVID-19 pandemiją**, dėl uždaromų mokyklų padidėjo vaikų darbo, smurto namuose, seksualinio išnaudojimo, ankstyvo nėštumo ir vaikų, ankstyvų ir priverstinių santuokų rizika⁶⁴. Mergaitės turi mažiau nuotolinio mokymosi galimybių, nes jos turi mažiau galimybių nei berniukai naudotis internetu (17 proc. mažiau pasaulio mastu) ir mobiliaisiais telefonais (26 proc. mažiau)⁶⁵. Pusė pabėgėlių mergaičių po COVID-19 pandemijos į vidurinę mokyklą nebegrįš⁶⁶.

Humanitarinėje aplinkoje švietimui ekstremaliosiose situacijose skirtas ES biudžetas gerokai padidėjo – nuo 1 proc. 2015 m. iki 10 proc. 2019 m., t. y. per 450 mln. EUR skirta daugiau

⁶⁰ UNESCO, #HerEducationOurFuture: The latest facts on gender equality in education, 2020 (1/3, 1/4, 1/2).

UNICEF, Guidance on Menstrual Health and Hygiene, 2019, kiti duomenys intarpe:

United Nations. The World's Women 2015: Trends and Statistics. New York: United Nations, Department of Economic and Social Affairs, Statistics Division, 2015

⁶¹ <https://en.unesco.org/news/gender-based-violence-schools-significant-barrier-right-education>

⁶² „The cost of gender inequality notes series. How large is the gender dividend? Measuring impacts and costs for gender inequality“, World Bank February 2020, p. 5, 26-27, 46.

⁶³ UNESCO, #HerEducationOurFuture: The latest facts on gender equality in education, 2020.

⁶⁴ UNFPA Interim Technical Note, „Impact of the COVID-19 Pandemic on Family Planning and Ending Gender-based Violence, Female Genital Mutilation and Child Marriage“, 27 April 2020.

⁶⁵ <https://itu.foleon.com/itu/measuring-digital-development/gender-gap/>

⁶⁵ OECD (2018), Bridging the Digital Gender Divide, p. 13. <http://www.oecd.org/internet/bridging-the-digital-gender-divide.pdf>

⁶⁶ UNHCR (2020), Coming Together for Refugee Education, p. 5.

kaip 8,5 mln. mergaičių ir berniukų 59 pasaulio šalyse; taip rodomas pavyzdys ir propaguojamas švietimas siekiant taikos ir apsaugos⁶⁷.

Reikia užtikrinti, kad nebūtų apsiribota statistine lyčių lygybe. Būtina sutelkti dėmesį į tai, kaip švietimo sistema galėtų prisidėti prie lyčių lygybės skatinimo.

ES veiksmai turėtų padėti:

- skatinti lyčių lygybę užtikrinant kokybišką, įperkama ir įtraukų švietimą visais lygmenimis, tuo tikslu išlaikant 10 proc. švietimo ekstremaliosiose situacijose finansavimą iš humanitarinės pagalbos biudžeto ir didinant bendrą švietimo finansavimą;
- kurti stipresnes švietimo sistemas, kuriose atsižvelgiama į lyčių aspektą, kad būtų skatinama lyčių lygybė ir siekiama teisingesnių mergaičių ir berniukų mokymosi rezultatų, kuriant saugią ir sveiką mokymosi aplinką, samdant mokytojus, užtikrinant mokymo ir profesinę pažangą, mokymo programas ir mokomąją medžiagą, darbą su tėvais ir bendruomenėmis;
- didinti investicijas į mergaičių švietimą siekiant vienodų galimybių gauti visų formų švietimo ir mokymo paslaugas, įskaitant mokslo, technologijų, inžinerijos, matematikos, skaitmeninio raštingumo ir įgūdžių srityse, taip pat techninį ir profesinį švietimą ir mokymą;
- gerinti galimybes mokyklas lankantiems ir jų nelankantiems paaugliams gauti išsamų seksualinį švietimą;
- priimti griežtas priemones siekiant įveikti lyčių stereotipus, diskriminuojančias socialines normas ir su mokykla susijusį smurtą dėl lyties švietime ir per švietimą.

Visuotinio sveikatos priežiūros prieinamumo skatinimas

Nepakankamas sveikatos priežiūros finansavimas turi didelį poveikį paslaugoms, kurios teikiamos mergaitėms ir moterims⁶⁸.

Bent 50 proc. pasaulio gyventojų neturi galimybės naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis, kurių jiems reikia, o maždaug **1 iš 3** išteklėjusių moterų besivystančiose šalyse nurodo, kad savo sveikatos priežiūrai turi mažai įtakos arba jos neturi

Dėl **COVID-19 krizės** dar labiau pablogėjo pagrindinių sveikatos priežiūros paslaugų kokybė ir sumažėjo galimybių gauti saugių vaistų bei vakcinų, todėl padaugėjo gimdyvių mirčių ir neplanuoto nėštumo atvejų⁶⁹. Moterys, kurios yra pirminės grandies ir priežiūros darbuotojos, pandemijos sąlygomis dažnai susiduria su didesne rizika savo sveikatai. Sveikatos priežiūros sistemų išteklius sutelkus kovai su COVID-19, smarkiai sutriko ŽIV gydymo ir prevencijos paslaugų teikimas, taip pat padidėjo ŽIV užsikrėtusių asmenų, ypač moterų, stigmatizacija ir diskriminacija⁷⁰.

⁶⁷ https://ec.europa.eu/echo/sites/echo-site/files/eie_mapping_report.pdf

⁶⁸ <https://www.unwomen.org/en/digital-library/progress-of-the-worlds-women>

⁶⁹ <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-covid-19-response>

⁷⁰ https://www.theglobalfund.org/media/9819/covid19_mitigatingimpact_report_en.pdf; UNAIDS, *Start Free Stay Free AIDS 2019 Report*.

Neįgalios moterys ir mergaitės patiria didesnę riziką dėl to, kad joms neprieinama informacija apie prevenciją bei pagalbą, ir dėl didelių kliūčių naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis arba gauti pagrindines vandens, sanitarijos bei higienos paslaugas. Tvarus visuotinės sveikatos apsaugos finansavimas, įskaitant lytinę ir reprodukcinę sveikatą bei teises, dabar yra svarbesnis nei bet kada.

ES veiksmai turėtų padėti:

- skatinti visuotinės sveikatos apsaugą pasitelkiant tvarias ir atsparias sveikatos sistemas ir užtikrinant vienodas galimybes gauti pagrindines paslaugas, įskaitant lytinės ir reprodukcinės sveikatos, motinystės priežiūros ir gebėjimo gydyti užkrečiamąsias ir neužkrečiamąsias ligas srityse, ypatingą dėmesį skiriant neįgalioms moterims bei mergaitėms; atsižvelgti į COVID-19 pandemijos sukeltus priežiūros prieinamumo sutrikimus;
- užtikrinti, kad moterims būtų prieinama COVID-19 diagnostika, vakcinos bei gydymo priemonės ir kad moterims būtų užtikrintos vienodos galimybės jomis naudotis;
- geriau užtikrinti vandens prieinamumą ir tinkamas sanitarijos priemones ir reaguoti į netinkamą menstruacijų higienos valdymą didinant informuotumą, skatinant mokyklų sanitarijos programas ir mokyklose užtikrinant sanitarinę infrastruktūrą;
- įgyvendinti mitybos programas, įskaitant vietoje, kuriose teikiama humanitarinė pagalba, ypač nėščioms ir maitinančioms moterims ir jaunesniems nei penkerių metų vaikams.

3.4. Vienodo dalyvavimo ir lyderystės skatinimas

Moterys ir mergaitės turėtų vienodai dalyvauti viešajame ir privačiame gyvenime, kad būtų galima sukurti veiksmingą demokratiją bei ekonomiką ir užtikrinti visų žmonių žmogaus teises. Visai visuomenei tai suteikia įvairios didelės naudos – nuo didesnio pasitikėjimo demokratinėmis institucijomis iki retesnio valstybės subjektų smurto⁷¹.

Tačiau **moterims ir toliau nepakankamai atstovaujama tarp rinkėjų, politinių lyderių ir išrinktų pareigūnų, oficialių taikos derybininkų ir tarpininkų. Su visų lygmenų renkamomis pareigybėmis susijusios ir visų lygmenų sprendimus priimančiose institucijose įgyvendinamos permainos yra lėtos**⁷². Nors apie 39 proc. šalių įvedė atstovavimo moterims parlamentuose ir politinėse partijose kvotas, įgyvendinti permainas trukdo tokie veiksniai kaip lyčių stereotipai, politinių partijų struktūros ir politinio finansavimo stoka.

Moteryų viso pasaulio nacionaliniuose parlamentuose lėtai daugėja – jų skaičius išaugo nuo **11,3 proc.** iki maždaug **25 proc.**

1992–2018 m. moterys sudarė tik **13 proc.** derybininkų, **6 proc.** tarpininkų ir **6 proc.** pasirašiusių svarbiausius taikos procesus

Pilietinė erdvė vis traukiasi ir visuomeniniame gyvenime dalyvaujančios moterys, įskaitant politikas, žurnalistes ir aktyvistas, dažnai patiria smurtą dėl lyties, taip pat įvairių formų smurtą internetu; pasitaiko net moterų žudymo dėl lyties atvejų. **Politiškai motyvuotų išpuolių** prieš moteris daugėja beveik kiekviename regione; 2019 m. jų buvo rekordiškai

⁷¹ *Foreign Affairs*, volume 99, number 1 „Women under Attack. The backlash against female politicians“.

⁷² Duomenys intarpe: Inter-Parliamentary Union. „Women in national parliaments“, 2019 m. vasario 1 d. duomenimis.

Council on Foreign Relations, *Women's Participation in Peace Processes*, 2019.

daug. 2016 m. atliktoje politikų iš 39 šalių apklausoje nustatyta, kad 82 proc. iš jų patyrė psichologinį smurtą, o 44 proc. sulaukė grasinimų imtis smurto⁷³.

Kartu **naujos kartos jaunos moterys ir merginos** imasi ryžtingai spręsti daugelį klausimų, įskaitant mergaičių ir moterų įgalėjimo. Joms turėtų būti suteikta platforma pasisakyti ir dalyvauti.

ES veiksmams turėtų padėti:

- didinti moterų dalyvavimo lygmenį, atstovavimą bei lyderystę politikoje ir dalyvavimą valdymo ir rinkimų procesuose visais lygmenimis, remiant demokratiją ir valdymo programas bei viešojo administravimo reformas;
- stiprinti politinių lyderių moterų gebėjimus vyriausybėse ir parlamentuose, pasitelkiant mokymą, politikų grupes, skatinant lyčių klausimu atveikius teisėkūros procesus ir biudžeto sudarymą atsižvelgiant į lyčių aspektą⁷⁴, taip pat remiant jaunų lyderių programas;
- skatinti jaunų moterų ir paauglių mergaičių pilietinį aktyvumą, taip pat ir per partnerystę su jaunimo organizacijomis, didinti paramą parlamentinės stebėsenos organizacijoms, įtraukiant jaunimą ir suvienijant ES ir šalių partnerių atstovus;
- mažinti lyčių stereotipus žiniasklaidos turinyje, bendradarbiaujant su audiovizualiniu sektoriumi ir žiniasklaida, taip pat suteikiant galių moterims ir remiant jų, kaip informacijos naudotojų ir kūrėjų, verslininkų ir sprendimų priėmėjų šiame sektoriuje, teises⁷⁵;
- geriau užtikrinti vienodą moterų veiksnumą ir teisę kreiptis į teismą, remiant visuomenės pastangas ir teisės bei teismų sistemų reformas;
- skatinti kurti palankią ir saugią aplinką (taip pat ir internete) pilietinei visuomenei, mergaičių ir moterų teisių organizacijoms, moterų žmogaus teisių gynėjams, taikdariams, žurnalistėms ir čiabuvių atstovėms; stiprinti apsaugos mechanizmus ir remti moterų lyderystės vaidmenis kuriant pasaulinius ir regioninius centrus, taip pat vykdant rėmimo veiklą ir veiksmus, kuriais fiksuojami pažeidimai, padaryti prieš moterų žmogaus teisių gynėjus.

3.5. Moterų, taikos ir saugumo darbotvarkės integravimas

XXI amžiuje **gaivalinės nelaimės ir žmogaus sukeltos krizės, įskaitant konfliktus, tapo sudėtingesnės, ilgalaikės ir vis labiau susijusios su pasauliniais iššūkiais**, pavyzdžiui, su klimato kaita, aplinkos būklės blogėjimu, priverstiniu gyventojų perkėlimu, o dabar ir su pandemija. COVID-19 pandemijos poveikis parodė, kokia svarbi MTS darbotvarkė kovojant su padidėjusia smurto grėsme ir užtikrinant moterų dalyvavimą pasitelkus saugumo ir lyčių lygybės sąsajas.

Konfliktai, krizės ir nestabilumas trukdo siekti tvarios taikos bei saugumo ir darnaus vystymosi tikslų. MTS darbotvarkėje dėmesys skiriamas ryšiams tarp lyčių nelygybės ir konfliktų, taip pat tam, kaip jie vieni kitus sustiprina; be to, **pabrėžiama, kad lyčių nelygybę reikia suprasti kaip vieną iš svarbiausių konfliktų ir nestabilumo priežasčių ir skatinamųjų veiksnių**. Nelygybė ir moterų diskriminavimas valdžios, galimybių, paslaugų ir

⁷³ <https://www.ipu.org/resources/publications/issue-briefs/2016-10/sexism-harassment-and-violence-against-women-parliamentarians>

⁷⁴ Žr. tarpusavio mainų projektą „INTER PARES | Parliaments in Partnership“ ir platformą „iKNOW Politics“: <https://www.iknowpolitics.org/en>

⁷⁵ Žr., pvz., iniciatyvą „Media4Democracy“ ir ES remiamą televizijos laidą „One Woman Show“, kurioje kalbama apie lyčių vaidmenis Burkina Faso, Kenijoje ir Artimųjų Rytų ir Šiaurės Afrikos regione.

saugumo srityse sukuria palankias sąlygas konfliktams ir smurtui dėl lyties, ypač kai tai susiję su silpnais valstybių pajėgumais ar menku teisėtumu. **Taikant prevencinius veiksmus reikėtų remtis rizika, poreikiais ir teisėmis grindžiamu požiūriu.**

Šiose situacijose moterys dažnai yra aukos, bet ne visuomet; jos atlieka daug įvairių vaidmenų kaip kovotojos, taikdarės, tarpininkės, politikės, verslininkės ir aktyvistės. Nepaisant pasaulinių, regioninių ir nacionalinių įsipareigojimų⁷⁶, **taikos procesuose dalyvaujančių moterų skaičius išlieka nedidelis ir daugelyje taikos susitarimų net nėra su lyčių aspektu susijusių nuostatų**, kuriose būtų tinkamai atsižvelgta į moterų poreikius. **Platesnis moterų dalyvavimas sprendžiant visus su taika ir saugumu susijusius klausimus yra vienas iš ES prioritetų.**

Remdamasi ES strateginiu požiūriu į MTS, ES įgyvendins savo MTS veiksmų planą⁷⁷, kuriame nustatyti aiškūs tikslai ir įgyvendinimo kriterijai šiose pagrindinėse prioritetinėse srityse: i) prevencijos; ii) apsaugos; iii) pagalbos ir atkūrimo, taip pat pagal tris bendruosius horizontaliuosius principus: iv) dalyvavimo; v) lyčių aspekto integravimo ir vi) pavyzdžio rodymo.

ES tikslų dėl MTS reikėtų pasiekti, be kita ko, užtikrinant ES vadovų **politinius ir diplomatinis įsipareigojimus ir į visas su taika bei saugumu susijusias sritis integruojant lyčių aspektu grindžiamą požiūrį** ir užtikrinant moterų dalyvavimą ir lyderystę. Taip pat būtina imtis **konkrečių priemonių**, įskaitant tikslinį karinių, teisingumo ir saugumo pajėgų atstovų mokymą.

Bus išnaudojamos MTS darbotvarkės ir kitų teminių prioritetų tarpusavio sąsajos. MTS stebėseną ir ataskaitų teikimas bus suderinti su LLVP III, kad būtų galima ES politikos programą dėl MTS taip pat visiškai integruoti į bendrą ES lyčių lygybės politikos sistemą.

ES veiksmai turėtų padėti⁷⁸:

- remti ir vykdyti derybininkų ir tarpininkų gebėjimų stiprinimą ir joms skirtą mentorystę moterų lyderystės klausimais, siekiant padidinti jų veiksmingumą ir dalyvavimo taikos procesuose kokybę;
- įgyvendinti pastangas siekiant bent 33 proc. moterų dalyvavimo visoje ES veikloje ir projektuose, susijusiuose su taikos procesais;
- nustatyti ir oficialiai įtvirtinti konsultacinius mechanizmus su eilinėmis aktyvistėmis ir PVO visais su konfliktais susijusiais klausimais tiek valstybėse narėse, tiek konfliktų zonose, kur vykdomos BSGP misijos ir operacijos;
- visiems darbuotojams būstinėse, ES delegacijose, BSGP misijose ir operacijose rengti privalomus mokymus apie lyčių aspekto integravimo perspektyvas;

⁷⁶ Yra tam tikrų gerosios patirties pavyzdžių, kuriais galima remtis, pavyzdžiui, moterų dalyvavimas taikos kūrimo procese, susijusiame su konfliktu Sirijoje, tiek pasitelkiant pilietinę visuomenę, tiek per JT koordinuojamą politinį procesą. Daugiausia ES spaudimas lėmė, kad 30 proc. JT įsteigto Sirijos konstitucinio komiteto narių yra moterys.

⁷⁷ ES strateginio požiūrio į MTS dokumentas pridėtas prie 2018 m. gruodžio 10 d. Užsienio reikalų tarybos išvadų dėl MTS (Tarybos dokumentas 15086/18) ir ES veiksmų plano dėl MTS (EIVT 2019/747, Tarybos dokumentas 11031/19). Atsakomybė dėl ES politikos programos dėl MTS darbotvarkės įgyvendinimo tenka ES valstybėms narėms ir visoms atitinkamoms Komisijos tarnyboms. ES MTS veiksmų planas yra pridėtas prie Komisijos tarnybų darbinio dokumento dėl LLVP III. Jo ataskaitos teikiamos po LLVP III ataskaitų pateikimo, o ES MTS darbo grupė užtikrina stebėseną.

⁷⁸ Kaip jau susitarta ES veiksmų plane dėl MTS.

- skatinti ir remti įtraukią politiką ir veiklą visoje MTS darbotvarkėje, užtikrinant visišką ir lygiateisį dalyvavimą, be kita ko, vyrų ir berniukų;
- skatinti ir stiprinti teisinę valstybę ir baudžiamosios teisenos sistemą, pasitelkiant pereinamojo laikotarpio bei atkuriamąjį teisingumą ir saugumo sektoriaus reformą, siekiant panaikinti seksualinio smurto ir smurto dėl lyties vykdytojų nebaudžiamumą;
- skatinti teikti medicininę, psichosocialinę, teisinę ir saugumo paramą visoms su konfliktais susijusioms seksualinio smurto ir (arba) smurto dėl lyties aukoms / nuo tokio smurto nukentėjusiems asmenims.

3.6. Problemų sprendimas ir pasinaudojimas galimybėmis, kurių teikia žaliaji pertvarka ir skaitmeninė transformacija

Teisingos ir įtraukios žaliosios pertvarkos skatinimas

Besivystančių šalių moterys ir mergaitės ypač nukentėjo nuo klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo, pavyzdžiui, ekosistemų nykimo, galimybės naudotis pagrindiniais gamtos ištekliais praradimo, mitybos nepakankamumo, taip pat nuo kvėpavimo, su vandeniu susijusių ir pernešėjų platinamų ligų⁷⁹.

Moterys sudaro **80 proc.** dėl klimato kaitos poveikio perkeltų asmenų

Skurdžiai gyvenančioms moterims ir vaikams pavojus žūti nuo nelaimės, susijusios su klimato kaita, pavyzdžiui, uragano ar potvynio, yra iki **14** kartų didesnis nei vyrams

Besivystančiose šalyse moterys vidutiniškai sudaro **43 proc.** žemės ūkio darbo jėgos, bet mažiau nei **15 proc.** visų ūkių savininkų

Moterys, kaip pagrindinės gamtos išteklių naudotojos ir valdytojos, atlieka labai svarbų vaidmenį klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos ir aplinkos apsaugos srityse. Tačiau dėl daugelio priežasčių, įskaitant žalingas lyčių normas, netinkamas teisinės sistemas, menkas galimybes gauti išsilavinimą ir įsigyti žemės, jos negali **lygiomis teisėmis dalyvauti susijusiuose valdymo procesuose**. Vis dėlto aktyvistės visame pasaulyje gina aplinkos teises, o jaunos moterys imasi iniciatyvos skatinti pokyčius.

ES yra pasiryžusi veikti su lyčių aspektais susijusiose aplinkos būklės blogėjimo ir klimato kaitos srityse, taip pat nestabiliuose situacijose ir atsižvelgti į **konkrečius čiabuvių moterų poreikius ir vaidmenis**, tiesiogiai susijusius su gamtos ištekliais.

ES veiksmai turėtų padėti:

- skatinti mergaičių ir moterų dalyvavimą ir lyderystę, siekiant užtikrinti klimato kaitos švelninimo bei prisitaikymo prie jos, gaivalinių nelaimių pavojaus mažinimo ir lyčių klausimu atveikias įtraukaus bei tvaraus gamtos išteklių valdymo strategijas;

⁷⁹ Duomenys intarpe: UNDP, *Gender and Climate Change*, 2016; UNDP, *Gender, climate change adaptation and disaster risk reduction*, 2016; *The State of Food and Agriculture: Women in Agriculture*. FAO, 2011. FAO, *The Gender Gap in Land Rights*, 2018.

- remti moterų tinklus žaliosios pertvarkos sektoriuose, pavyzdžiui tvarios miškotvarkos, žemės ūkio ir energetikos;
- stiprinti gebėjimus, finansuoti ir remti investicijas į nacionalines klimato, aplinkos ir gaivalinių nelaimių pavojaus mažinimo strategijas ir veiksmų planus, kuriuose atsižvelgiama į lyčių lygybės aspektą;
- remti moterų verslumą ir užimtumą žaliosios, mėlynosios ir žiedinės ekonomikos srityse, įskaitant švarų maisto gaminimą ir tvarią energiją, tvarią žuvininkystę, palaikant transformatyvų požiūrį į lytį žemės ūkio, žvejybos ir akvakultūros ir maisto sistemų sektoriuose, remiantis i) kaimo moterų gebėjimų stiprinimu; ii) politikos reformomis siekiant teisingiau reguliuoti naudojamą žemę ir valdyti gamtos išteklius ir iii) ekonominiu įgalėjimu bei galimybe gauti finansavimą;
- rinkti pagal lytį diferencijuotus duomenis apie klimato kaitos ir aplinkos būklės blogėjimo poveikį, kad jais būtų galima remtis planuojant lyčių klausimu atveikią politiką ir veiksmus.

Pasinaudojimas moterų įgalėjimo galimybėmis pasitelkiant skaitmeninimą

Vienodų galimybių moterims naudotis iki šiol neišnaudotu skaitmeninių technologijų potencialu skatinimas yra labai svarbus **ES skaitmeninėje strategijoje**⁸⁰ ir **tvaraus augimo programoje**⁸¹.

Jei dar **600 mln.** moterų visame pasaulyje būtų suteikta galimybė naudotis internetu, pasaulio BVP padidėtų maždaug **13 mlrd. EUR**, todėl būtų užtikrinta įvairi nauda visuomenės sveikatai, švietimui, moterų užimtumui, verslumui, bendruomenių gerovei ir socialiniam gyvenimui

Skaitmeninės technologijos ir sprendimai gali padėti paspartinti lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo pažangą tokiose srityse kaip švietimas, užimtumas, verslumas ir smurto dėl lyties prevencija ir kova su juo. Tai gali padėti moterims susidoroti su ekstremaliosiomis situacijomis, kaip paaikškėjo per **COVID-19 pandemiją**, nes būtų švelninamos socialinės ir ekonominės pasekmės ir didinamas atsparumas. E. paslaugos, pavyzdžiui, skaitmeniniai finansai, gali užtikrinti galimybių moterų ekonominiam įgalėjimui, nes būtų gerinamos jų galimybės gauti finansines paslaugas ir jomis naudotis.

Skaitmeninė takoskyra, t. y. skirtumas tarp tų, kurie turi galimybę naudotis skaitmeninėmis technologijomis bei junglumu, ir tų, kurie tokios galimybės neturi, turi įtakos žmonių gebėjimui dalyvauti ir naudotis skaitmeninio amžiaus galimybėmis. Ji labai skirtinga įvairiuose geografiniuose regionuose, taip pat tarp moterų ir vyrų⁸².

Kaimo ir atokiose vietovėse gyvenančios moterys patiria trejopą diskriminaciją (skaitmeninę diskriminaciją, diskriminaciją dėl lyties ir kaimo gyventojų diskriminaciją), nes susiduria su labai didelėmis kliūtimis, susijusiomis su prieiga prie skaitmeninių technologijų ir naudojimosi jomis, dėl to, kad jų neįperka, dėl menko skaitmeninio raštingumo ir socialinių normų. Be to, skaitmeninimas lemia ir naujų pavojų bei iššūkių lyčių lygybei, pavyzdžiui,

⁸⁰ https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/communication-shaping-europes-digital-future-feb2020_en_4.pdf

⁸¹ Intel, Dalberg Global Development Advisors, GlobeScan, „Women and the Web“, 2015.

⁸² Duomenys intarpe: GSMA, *Connected Women The Mobile Gender Gap Report*, 2019; EBPO, *Bridging The Digital Gender Divide*, 2018. GSMA, *The Mobile Gender Gap Report*, 2019.

susijusių su galimu **šališkumu dėl lyties** naudojant dirbtinį intelektą arba dažnesniu smurtu dėl lyties.

Mažas ir vidutines pajamas gaunančiose šalyse mobilųjį telefoną turi **165 mln.** mažiau moterų nei vyrų. Internetu naudojasi **48 proc.** moterų, palyginti su **58 proc.** vyrų

Motėrimis nepakankamai atstovaujama su informacinėmis ir ryšių technologijomis (IRT) susijusiose profesijose – IRT specialistai **4** kartus dažniau yra vyrai.

52 proc. jaunų moterų ir mergaičių yra patyrusios prievartą internetu, įskaitant grasinančias žinutes, seksualinį priekabiavimą ir dalijimąsi asmeninėmis nuotraukomis be sutikimo

ES turėtų ir toliau šalinti struktūrinę kliūtį, kurios stiprina lyčių skaitmeninę takoskyrą, ir remti įtraukias bei teisingas skaitmenines permainas. Tai apima pastangas skatinti, kad vystymosi politikoje, projektuose ir programose, kuriais remiamos šalių partnerių skaitmeninės permainos, būtų vadovojamasi atveikiu požiūriu į lytį, kuris grindžiamas dalyvavimu.

ES veiksmai turėtų padėti:

- skatinti politikos ir reguliavimo reformas šalyse partnerėse, užtikrinant, kad skaitmeninės permainos derėtų su ES į žmogų orientuotu požiūriu, suteikiant visiems naudos, tuo pačiu ginant žmogaus teises tiek internete, tiek realiame gyvenime, taip pat užtikrinant saugią ir patikimą kibernetinę erdvę, kurioje duomenys yra saugomi pagal ES standartus (pvz., pagal Bendrąjį duomenų apsaugos reglamentą);
- gerinti mergaičių ir moterų galimybes naudotis įperkamu, prieinamu, saugiu ir patikimu skaitmeniniu junglumu, taip pat ir kaimo bei atokiose vietovėse;
- skatinti besimokančių mergaičių skaitmeninį raštingumą, taip pat skatinti skaitmeninius įgūdžius darbe ir versle, kovojant su lyčių normomis ir stereotipais, dėl kurių moterys ir mergaitės vengia technologijų;
- remti skaitmenines novatores ir verslininkes įvairiose pramoninėse ekosistemose, kad būtų galima sukurti įtraukią skaitmeninę ekonomiką, pavyzdžiui, pasitelkiant viešojo ir privačiojo sektorių partnerystės iniciatyvas, tokias kaip Tarptautinė finansų korporacija, siekiant panaikinti lyčių skaitmeninę takoskyrą didelėse technologijų bendrovėse;
- remti viešųjų ir privačiųjų paslaugų teikimą pasitelkiant lyčių klausimu konstruktyvius skaitmeninius kanalus, technologijas ir paslaugas (pvz., e. vyriausybės, skaitmeninių finansinių paslaugų), kurie padės skatinti moterų ir mergaičių įtrauktį ir dalyvavimą visuomenės gyvenime.

4. ES rodo pavyzdį

LLVP III inicijuotas „institucinės kultūros pokyčiai“ lėmė reikšmingą, bet netolygią pažangą. Pasiremdama LLVP III ES yra pasiryžusi žengti į priekį ir stiprinti savo pajėgumą pasiekti

pažangos lyčių lygybės ir moterų įgalėjimo klausimais **visiems darbuotojams prisiimant kolektyvinę atsakomybę**. Siekiant šių permainų būtina **lyčių klausimu konstruktyvi lyderystė**⁸³ ir **pakankami instituciniai pajėgumai**.

ES vadovybė, įskaitant ES delegacijų vadovus, privalo skatinti lyčių lygybę ir moterų įgalėjimą, nes tai neatskiriama jų funkcijų ir veiklos rezultatų vertinimo dalis, taip pat toliau stiprinti institucinę lyčių lygybės kultūrą.

Reikia gerinti visų Komisijos išorės generalinių direktoratų, Europos išorės veiksmų tarnybos, ES delegacijų ir BSGP misijų bei operacijų **institucinius pajėgumus ir atsakomybę**. Reikalingi lyčių lygybės klausimais kompetentingi asmenys, kurie galėtų teikti ataskaitas aukščiausiems sprendimus priimantiems organams. Pagal LLVP II **kontaktiniams asmenims / centrams lyčių lygybės klausimais**⁸⁴ teko labai svarbus vaidmuo pradėdant įgyvendinti institucinės kultūros pokyčius; tai padėjo užtikrinti tikrą pažangą. **Jų pajėgumai ir vaidmuo bus stiprinami, be kita ko, siūlant galimybę gauti žinių bei priemonių, taip pat bus plečiamas jų tinklas**. Taip pat raginama skirti vyresnius patarėjus lyčių lygybės klausimais, kurie padėtų vadovybei ir darbuotojams, užtikrintų, kad lyčių lygybė būtų svarbus darbotvarkės klausimas, ir skatintų įgyvendinti svarbias iniciatyvas⁸⁵.

Visos atitinkamos tarnybos apie informuotumo lyčių lygybės klausimais didinimą **kasmet praneš** metinėje veiklos ataskaitoje ir pagal jų atitinkamus lyčių lygybės darbo planus.

ES taip pat yra įsipareigojusi padaryti esminę pažangą užtikrinant **lyčių lygybę vadovaujamosiose pareigose** Kaip politinėse gairėse paskelbė Pirmininkė U. von der Leyen, iki Komisijos kadencijos pabaigos bus užtikrinta visiška vadovų lyčių pusiausvyra.

Padidinti lyčių pusiausvyrą vadovybės lygmeniu aktyviai siekia ir EIVT. Vienas iš svarbiausių prioritetų – skatinti valstybės nares teikti moterų kandidatūras į visus EIVT postus, įskaitant vadovaujamas ir BSGP misijų ir operacijų vadovų pareigas. Be to, gerinant lyčių pusiausvyrą visais lygmenimis, nemažai veiksmų įgyvendinta pačioje institucijoje.

Vadovybei bus surengti **privalomi mokymai apie lyčių lygybę ir LLVP III įgyvendinimą**. Lyčių lygybės skatinimas turi būti įtrauktas į visų vadovų ir vadovujančių darbuotojų svarbiausios kompetencijos ir funkcijų sąrašą.

Labai svarbu tobulinti **lyčių lygybės žinias ir kompetenciją** visuose sektoriuose ir visais lygmenimis, visų pirma ES delegacijose ir valstybių narių ambasadose šalių lygmeniu. Tai apims:

⁸³ Lyčių klausimu atveikus – siekiantis padidinti atskaitomybę ir sparčiau įgyvendinti įsipareigojimus užtikrinti lyčių lygybę, remiantis teisėmis grindžiamu požiūriu tarptautiniu, nacionaliniu ir bendruomenės lygmenimis. Lyčių klausimu atveikus vadovas i) vadovauja rodydamas pavyzdį ir darbo vietoje, ir kai suteikia įgyvendinimo įgaliojimus; ii) integruoja lyčių lygybės aspektą; iii) motyvuoja ir skatina darbuotojus siekti lyčių lygybės; iv) konsultuojasi su patarėjais lyčių klausimais, kontaktiniais centrais lyčių lygybės klausimais ir kitais lyčių lygybės ekspertais ir juos strategiškai įtraukia ir v) reikalauja, kad darbuotojai ir misijos atsiskaitytų už lyčių lygybės įsipareigojimų įgyvendinimą.

⁸⁴ Kontaktinis asmuo lyčių lygybės klausimais turėtų turėti techninius gebėjimus ir išsamių žinių lyčių klausimais; jis yra atsakingas už konsultavimą ir veiksmų koordinavimą, siekiant įgyvendinti ES lyčių lygybės veiksmų planą ES delegacijų, padalinių ir direktoratų veikloje, be to, jis remia lyčių aspekto integravimo procesą, už kurį prisiimama bendra atsakomybė.

⁸⁵ Šią funkciją gali atlikti kiekvieno išorės generalinio direktorato lyčių lygybės koordinatorius arba specialiai paskirti ES delegacijų ir bendros užsienio ir saugumo politikos (BUSP) misijų vadovybės nariai.

- (a) išsamią, mokymo poreikių analize pagrįstą mokymo programą ir kitas gebėjimų stiprinimo priemones;
- (b) mokslinių tyrimų, analizės ir ekspertinių žinių išteklius, įskaitant techninę pagalbą įgyvendinant lyčių aspekto integravimo programas ir LLVP III;
- (c) išteklių telkimą ir dalijimąsi žiniomis su ES valstybėmis narėmis ir tarptautinėmis organizacijomis.

5. Ataskaitų teikimas ir informavimas apie rezultatus

Komisijos tarnybos kartu su EIVT kasmet stebės LLVP III įgyvendinimo pažangą, sekdamas Komisijos tarnybų darbinio dokumento „Tiksiai ir rodikliai rengiantis įgyvendinti LLVP III“ 1 dalyje pateiktus „ES institucinius ir strateginius tikslus bei rodiklius“.

Be to, Europos Sąjungos išorės veiksmų finansavimo priemonių metinėje ataskaitoje bus pateikta išsami informacija apie lyčių lygybės srities veiksmus ir rezultatus.

LLVP III įgyvendinimo laikotarpio viduryje ir pabaigoje bus paskelbta ES kiekybinių ir kokybinių rezultatų, įskaitant MTS, ataskaita. Joje pagal ES rezultatų sistemą bus vertinamas ES veiksmų poveikis, atrinkti DVT ir kiti rodikliai, taip pat kiti ataskaitų teikimo įsipareigojimai. Į ataskaitą bus įtraukta geroji patirtis, pokyčių įgyvendinimo pavyzdžiai ir *ad hoc* vertinimų rezultatai. Apie pažangą bus pranešama pagal temines sritis šalies, regionų ir tarptautiniu lygmenimis.

Šiuo tikslu tarnybų darbinio dokumento „Tiksiai ir rodikliai rengiantis įgyvendinti LLVP III“ II dalyje pateiktas svarbiausių teminių rezultatų rodiklių, kurie turi būti įtraukti į kiekvieną šalies lygmens įgyvendinimo planą ir naujus veiksmus, sąrašas. Teminiai rodikliai bus integruoti į organizacinę stebėsenos sistemą ir bus parengtos pagalbos teikimo gairės. Valstybės narės raginamos naudoti tuos rodiklius, kad galėtų parengti suvestines rezultatų ataskaitas. Rodikliai ES MTS veiksmų plane yra įtraukti į Komisijos tarnybų darbinio dokumento I ir II dalis.

Atnaujinus strateginės komunikacijos pastangas bus paskatintas informacija pagrįstas dialogas su suinteresuotaisiais subjektais. Šalies lygmeniu ES delegacijos raginamos bendradarbiauti su valstybėmis narėmis ir BSGP misijomis bei operacijomis organizuojant keitimąsi informacija apie lyčių lygybę ir LLVP III įgyvendinimą, kad būtų galima aptarti pažangą ir paskatinti nacionalinių suinteresuotųjų subjektų paramą, įtraukiant ir pilietinę visuomenę. Be diskusijų tarpinstituciniu lygmeniu su Europos Parlamentu ir Taryba, Komisija ir Sąjungos vyriausiasis įgaliotinis užsienio reikalams ir saugumo politikai Briuselyje padarytą pažangą kasmet aptars su pilietinės visuomenės organizacijomis.

Ne vėliau nei 2024 m. Komisija atliks LLVP III laikotarpio pabaigos vertinimą.

Komisija kviečia Europos Parlamentą ir Tarybą pritarti LLVP III ir kartu su Komisija ir Sąjungos vyriausioju įgaliotiniu užsienio reikalams ir saugumo politikai įgyvendinti šį bendrą komunikatą.